

СТАНОВИЩЕ

ОТНОСНО: Дисертационния труд на Надежда Иванова Янковска
редовен докторант към катедра „Нова и съвременна история”
в Историческия факултет на Софийски университет „Св. Климент Охридски”

на тема *„Съветският съюз и предизвикателствата пред световното
комунистическо движение в периода 1953-1964 г.”* за придобиване на
образователната и научна степен „доктор” в област на висше образование
„Хуманитарни науки“, професионално направление 2.2. „История и археология“
/Нова и най-нова обща история/

от д-р Йордан Ангелов Баев – професор по нова и най-нова обща история
във Военна академия „Г. С. Раковски”

Представеният дисертационен труд съдържа три основни глави с общо 15 параграфи с обем от 554 страници. В уводната част са формулирани обектът, предметът, целите и задачите на изследването. Посочени са използваната изворова база, документални публикации, периодика и научна литература. Надежда Янковска е имала възможност да проучи автентични документални колекции освен в централни български архиви, така също и по време на две свои научни специализации в Московския държавен университет се е запознала с новоразкрити материали, съхранявани в ГАРФ и РГАСПИ. За съжаление, в последните три години до началото на 2019 г. най-ценните руски архивни колекции по темата на дисертацията, съхранявани в РГАНИ, бяха временно недостъпни за изследователи (Това се отнася преди всичко до архивните документи на Политбюро на ЦК на КПСС – фонд-колекция 89, документите на отдела за международни връзки – фонд 10, редакцията на сп. „Проблеми на мира и социализма“ – фонд 112, личните архивни фондове на Хрушчов, Суслов, Андропов и др.). Също така, щеше да е полезно да се използват автентичните документални материали, публикувани в ежемесечния Информационен бюлетин на отдел „Външна политика и международни връзки“ на ЦК на БКП.

В същото време, заслужава да се отбележи въвеждането в научна употреба на някои паралелни документални извори – аналитични доклади и информации на ЦРУ на САЩ за „съветско-китайския блок“, документалната поредица на Държавния департамент на САЩ (FRUS), отделни ценни международни дигитални архиви (Woodrow Wilson Center Digital Archive, Marxists Internet Archive). В дисертацията е използван значителен брой научна и мемоарна литература (197 публикации), част от която е анализирана в представения историографски преглед. Прави впечатление, че освен достиженията на съвременната руска, западна и българска историография коректно са споменати основни публикации на изтъкнати специалисти по проблемите на международното комунистическо и национално-революционно движение от предходната епоха като Карен Брутенц, Джузепе Бофа, Ицо Самуилов. Би могло, разбира се, изрично да се подчертае водещото място на „латинската“ (т.е. френско-италианско-испанска) историография в изследванията по разглежданата проблематика – освен проф. Силвио Понс (президент на Фондация „Грамши“) фундаментални трудове имат Алдо Агости, Фернандо Клаудин и редица други западноевропейски автори, които заслужават повече внимание от посочени в историографския преглед представители на англо-американската историография.

Докторантката си е поставила изключително амбициозната – според мен – задача да обхване в своя дисертационен труд изключително разнообразна по географски и тематичен обхват проблематика. В своето изследване тя демонстрира познаване на водещите социално-политически тенденции и редица специфични особености в развитието на отделните региони. Съвсем логично във фокуса на изследването са поставени съществените изменения във взаимоотношенията между Кремъл и ръководствата на останалите управляващи комунистически партии след XX конгрес на КПСС от февруари 1956 г. – първоначално в Източна Европа, а от края на 50-те години и ескалацията на конфликта в съветско-китайските отношения. Основателно Куба е разглеждана в регионален план, въпреки обявеният още през април 1961 г. „социалистически характер“ на Кубинската революция – в действителност за интеграция на Куба с останалите държави от „социалистическата общност“ може да се говори едва след 1969-1970 г. Следва да се подчертае, че Надежда Янковска е успяла да

представи в по-общ план многообразният процес на „десталинизация“ в „комунистическия свят“ и различните реакции към политиката на водещата партия в периода на управление на Н. С Хрущов. Разглежданата тематика очевидно е силно пренебрегвана в българската историография през последните три десетилетия. Нейното разглеждане чрез използване на по-всеобхватен подход и критичен исторически анализ представлява безспорен принос и обогатява родната научна книжнина в областта на съвременната международна история.

В същото време, необходимостта от един по-задълбочен и детайлен прочит и интерпретация на многобройните конкретни проблеми, засегнати в дисертационния труд, предполагат концентриране върху по-малък брой ключови теми, които по-обстойно да бъдат изяснени в рамките на по-общия исторически фон. Например, съвсем бегло се споменава за институционалното обособяване на двата „международни“ отдела в ЦК на КПСС, а те са водещият инструмент в провежданата политика към останалите „братски“ партии. Въпреки, че декларирането на „еврокомунистическа“ линия в комунистическото движение се осъществява в следващ етап, корените на новото мислене се проявяват в позициите на редица представители на Италианската, Френската и други западноевропейски комунистически партии. Разграничението на румънското ръководство начело с Г. Георгиу-Деж спрямо Москва не е повлияно толкова от разгарянето на съветско-китайския конфликт, а от други политически и икономически фактори. Тук е уместно да споменем за версията на проф. Реймънд Гартхоф от 1993 г. за тайните румънско-американски контакти скоро след Кубинската ракетна криза. Лавинообразният процес на деколонизация и създаване на нови държави поражда Движението на необвързаните страни, но и там съществуват две съперничаещи си тенденции, изразени чрез националните лидери – Неру-Тито-Насър срещу Мао-Сукарно. Въпреки кардиналните промени в международното комунистическо движение след XX конгрес на КПСС, реално за „упадък“ в монолитния идеологически лагер би могло да се говори едва след август 1968 г. В този контекст, може би щеше да е по-удачно дисертационният труд да бъде ограничен в периода 1956-1964 година, а първите три години след смъртта на Й. В Сталин по-скоро да се представят само с встъпителен параграф. Към дисертационния труд могат да бъдат отправени и други отделни

редакционни бележки и препоръки, които евентуално да се имат предвид при по-нататъшна работа по изследваната тема.

По тематиката на дисертационния труд са представени четири публикации. Освен това докторантката е участвала с доклади в пет други научни конференции, три от които са по темата на дисертационния труд. Всичко това даде добри възможности още в предходните години да бъдат дискутирани някои от изложените в научната монография изследователски тези. Впечатлението от представянето на Янковска в тези научни дискусии и аргументирането на нейните авторски позиции имаше позитивен отзвук сред академичната аудитория. Представеният автореферат от 37 страници отразява съдържанието и най-важните резултати на изследването. Ясно са формулирани 11 общи изводи, а приносните моменти са изложени в едно по-синтезирано обобщение.

В заключение бих искал да подчертая, че разглежданият дисертационен труд отговаря на изискванията и критериите в Закона за развитието на академичния състав в Република България и Правилника за условията и реда за придобиване на научни степени и заемане на академични длъжности в СУ „Св. Климент Охридски“. Налице е едно оригинално произведение с ясно изразени авторски тези, което в общи линии изпълнява поставените цели и задачи и съдържа редица приносни моменти, слабо засегнати в съществуващата българска историография. Поради всичко това ще гласувам за присъждане на Надежда Иванова Янковска на образователната и научна степен „доктор“ по история.

Проф. д-р Йордан Баев

София, 30 март 2019 г.